

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра судової медицини, медичного правознавства імені заслуженого
професора М.С. Бокаріуса
Навчальний рік 2020-2021

СИЛАБУС ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТУ
«ПРАВознавство та медичне законодавство»

(назва освітнього компоненту)

Нормативний чи вибіркового освітній компотнент Вибірковий

Форма здобуття освіти очна
(очна; заочна; дистанційна)

Галузь знань 22 «Охорона здоров'я»
(шифр і назва галузі знань)

Спеціальність 224 «Технології медичної діагностики та лікування»
(шифр і назва спеціальності)

Спеціалізація «Лабораторна діагностика»

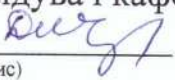
Освітньо-професійна програма «Лабораторна діагностика»

Другого (магістерського) рівня вищої освіти

Курс 1

Силабус навчальної дисципліни
розглянуто на засіданні кафедри
судової медицини, медичного
правознавства імені заслуженого
професора М.С. Бокаріуса

Протокол від
« 30 » червня 2020 року № 11

Завідувач кафедри
 О.В. Дунаєв
(підпис) (ініціали, прізвище)

Схвалено методичною комісією
ХНМУ з проблем професійної
підготовки хірургічного
профілю

(назва)

Протокол від
« 30 » червня 2020 року № 1

Голова
 В.О. Сипливий
(підпис) (ініціали, прізвище)

РОЗРОБНИКИ СИЛАБУСУ:

1. Дунаєв Олександр Віталійович – завідувач кафедри судової медицини, медичного правознавства імені заслуженого професора М.С.Бокаріуса, доктор медичних наук, професор

(прізвище, ім'я та по-батькові, посада, вчене звання, науковий ступінь)

2. Хижняк Володимир Володимирович – доцент кафедри судової медицини, медичного правознавства імені заслуженого професора М.С.Бокаріуса, кандидат медичних наук, доцент

(прізвище, ім'я та по-батькові, посада, вчене звання, науковий ступінь)

3. Кривенко Олександр Іванович – доцент кафедри судової медицини, медичного правознавства імені заслуженого професора М.С.Бокаріуса, кандидат юридичних наук, доцент

(прізвище, ім'я та по-батькові, посада, вчене звання, науковий ступінь)

4. Стащак Анжела Юріївна – доцент кафедри судової медицини, медичного правознавства імені заслуженого професора М.С.Бокаріуса, кандидат юридичних наук, доцент

(прізвище, ім'я та по-батькові, посада, вчене звання, науковий ступінь)

5. Капустник Володимир Валерійович – доцент кафедри судової медицини, медичного правознавства імені заслуженого професора М.С.Бокаріуса, доктор юридичних наук

(прізвище, ім'я та по-батькові, посада, вчене звання, науковий ступінь)

ВСТУП

Силабус навчальної дисципліни «Правознавство та медичне законодавство» складений відповідно до освітньо-професійної програми фахівців другого (магістерського) рівня, галузі знань 22 – «Охорона здоров'я», спеціальності – 224 «Технології медичної діагностики і лікування» і складений на основі програми навчальної дисципліни «Правознавство та медичне законодавство», розробленої науково-педагогічним колективом кафедри судової медицини, медичного правознавства ім. засл. проф. М.С. Бокаріуса Харківського національного медичного університету. Вивчення дисципліни здійснюється впродовж 2-го семестру 1-го року навчання.

Опис навчальної дисципліни (анотація). Дисципліна «Правознавство та медичне законодавство» спрямована сформувати правовий світогляд майбутніх фахівців у галузі медицини, створити систему правових уявлень, переконань та навиків правомірної поведінки у професійній медичній діяльності, збагатити теоретичні уявлення про поняття і категорії, які використовує правова наука. Дисципліна має на меті не лише надати необхідні знання, а й навчити правильно використовувати правові норми при виконанні відповідних ролей у суспільстві – як у професійній медичній діяльності, так і в особистому житті. Адже сьогодні однією з найважливіших проблем у правовій галузі є низький рівень правової культури, що призводить до негативних наслідків у нашому суспільстві. Саме тому, особливо в сучасних умовах, вивчення студентами зазначеного предмету набуває особливого значення, сприяє опануванню загально-цивілізаційних цінностей, формуванню необхідного рівня правової та політичної культури, виробленню навиків електоральної поведінки, оволодінню механізмами свідомої реалізації себе у правовому та політичному житті та ознайомлення з основами юридичних взаємин «медсестра – пацієнт».

Предметом вивчення дисципліни є оволодіння студентами теоретичних знань та практичних навичок, які будуть необхідні у провадженні практичної діяльності у сфері охорони здоров'я, а також будуть корисними у повсякденному житті на фоні високого рівня правосвідомості та підвищення правової культури, а також недопущення правового нігілізму.

Міждисциплінарні зв'язки. Навчальна дисципліна «Правові аспекти медичної діяльності» є необхідною складовою формування особистості лікаря у вищій медичній школі, вона пов'язана зі знаннями соціально-гуманітарних і природничо-наукових дисциплін - історії України та української культури, безпеки життєдіяльності, основи біоетики та біобезпеки, філософії, етики, релігієзнавства, соціології, медичної психології, судової медицини.

Пререквізити. Вивчення дисципліни передбачає попереднє засвоєння кредитів з контролю та моніторингу діяльності у закладах вищої освіти, якість освітнього процесу.

Постреквізити. Основні положення навчальної дисципліни мають застосовуватися при вивченні фахових дисциплін.

1. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1.1. Мета вивчення навчальної дисципліни. Метою дисципліни «Правознавство і медичне законодавство» є вивчення загальних закономірностей виникнення, розвитку та функціонування держави і права, розгляд основних понять юриспруденції. Дисципліна охоплює такі важливі й актуальні питання як законність і правопорядок, правопорушення і юридична відповідальність, правомірна поведінка і правова культура. У межах дисципліни простежується історія розвитку української державності, розглядаються проблеми розбудови демократичної, правової держави в Україні та медичної допомоги. Також розкриваються правові основи медичної галузі України та найважливіші нормативні акти, вивчається зміст Конституції України, її ключових положень щодо медичного забезпечення населення і прав людини.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «Правознавство і медичне законодавство» є вивчення закономірностей та особливостей розвитку держави і права, фундаментальних положень Конституції України, які стосуються регламентування діяльності держави й організації суспільного життя, прав і обов'язків громадянина, ознайомлення з ключовими положеннями в медичній галузі та їхнього застосування, а також із перспективами розвитку правової системи України у зв'язку із євроінтеграційними процесами. Крім того, ретельно вивчається сучасне медичне законодавство України. Важливим завданням є створення мотивації до самонавчання й особистісного розвитку.

Дисципліна «Правознавство і медичне законодавство» спрямована на формування правового світогляду майбутніх фахівців, створення системи правових уявлень, переконань та навиків правомірної поведінки, збагатити теоретичні уявлення про поняття і категорії, які використовує правова наука в медичній галузі. Вона має на меті не лише надати необхідні знання, а й навчити правильно використовувати правові норми при виконанні відповідних ролей у суспільстві – як у наступній професійній діяльності, так і в особистому житті.

Адже сьогодні однією з найважливіших проблем у правовій галузі є низький рівень правової культури, що призводить до негативних наслідків у нашому суспільстві. Саме тому, особливо в сучасних умовах, вивчення студентами зазначеного предмету набуває особливого значення, сприяє опануванню загально-цивілізаційних цінностей, формуванню необхідного рівня правової та політичної культури, виробленню навиків електоральної поведінки, оволодінню механізмами свідомої реалізації себе у правовому та політичному житті та ознайомлення з основами юридичних взаємин «лікар – пацієнт – провізор».

1.3. Компетентності та результати навчання, формуванню яких сприяє дисципліна (взаємозв'язок з нормативним змістом підготовки здобувачів вищої освіти, сформульованим у термінах результатів навчання у Стандарті).

1.3.1. Вивчення навчальної дисципліни забезпечує опанування здобувачами вищої освіти наступних **компетентностей:**

–*інтегральна*: здатність розв’язувати складні задачі та проблеми у сфері права у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень, аналізу проблематики царини шляхом детального вивчення теоретичного матеріалу з можливим практичним застосуванням.

– *загальні*:

1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
3. Знання і розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.
4. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.
5. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.
6. Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

- *спеціальні (фахові, предметні)*:

Знати:

- поняття, сутність, походження держави;
- поняття, сутність і походження права;
- елементи системи права і системи законодавства;
- поняття, основні ознак і види правовідносин;
- основи відповідних галузей права;
- системи судових і правоохоронних органів;
- поняття і ознаки правопорушення і юридичної відповідальності;
- базову юридичну термінологію;
- зміст основних положень нормативно-правових актів та інших джерел права.

Вміти:

- застосовувати норми різних галузей права на практиці;
- обґрунтовувати вибір правових норм до відповідних правовідносин;
- забезпечувати права людини;
- тлумачити основні правові поняття;
- аналізувати соціально-значимі проблеми та пропонувати шляхи їхнього правового вирішення.

Виробити практичні навички:

- реалізовувати свої права та обов’язки;
- захищати свої права та законні інтереси;
- роботи із законодавством України і здійснення пошуку потрібних правових норм;
- усно та письмово, логічно правильно обґрунтовувати правові явища і процеси.
- роботи з текстами основних нормативних актів, зокрема Конституції України, Цивільного кодексу України, Кодексу законів про працю України, Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального кодексу України.

Деталізація компетентностей відповідно до дескрипторів НРК у формі «Матриці компетентностей»:

Матриця компетентностей

Класифікація компетентностей за НРК	Знання	Уміння	Комунікація	Автономія та відповідальність
Загальні компетентності				
Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу	+	+	+	+
Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях	+	+	+	+
Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності	+	+	+	+
Здатність проведення досліджень на відповідному рівні	+	+	+	+
Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями	+	+	+	+
Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми		+	+	+
Спеціальні (фахові) компетентності				
Знання поняття, сутності, походження держави	+	+	+	+
Знання поняття, сутності та походження права	+	+	+	+
Знання елементів системи права і системи законодавства	+	+	+	+
Знання поняття, основних ознак і видів правовідносин	+	+	+	+
Знання основ відповідних галузей права.	+	+	+	+
Знання системи судових і правоохоронних органів	+	+	+	+
Знання поняття і ознак правопорушення і юридичної відповідальності	+	+	+	+
Знання базової юридичної термінології	+	+	+	+
Знання змісту основних положень нормативно-правових актів та інших джерел права	+	+	+	+
Вміння застосовувати норми різних галузей права на практиці		+	+	+
Вміння обґрунтовувати вибір правових норм до відповідних правовідносин		+	+	+
Вміння забезпечувати права людини		+	+	+
Вміння тлумачити основні правові поняття		+	+	+
Вміння аналізувати соціально-значимі проблеми та пропонувати шляхи їхнього правового вирішення		+	+	+
Здатність реалізовувати свої права та обов'язки	+	+	+	+
Здатність захищати свої права та законні	+	+	+	+

інтереси				
Здатність працювати із законодавством України і здійснювати пошук потрібних правових норм	+	+	+	+
Здатність усно та письмово, логічно правильно обґрунтовувати правові явища і процеси	+	+	+	+
Здатність працювати з текстами основних нормативних актів, зокрема Конституції України, Цивільного кодексу України, Кодексу законів про працю України, Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального кодексу України	+	+	+	+

1.3.2. Вивчення навчальної дисципліни забезпечує набуття здобувачами освіти наступних **програмних результатів навчання.**

Знати свої соціальні та громадські права та обов'язки. Формувати свою громадянську свідомість, вміти діяти відповідно до неї. Здатність донести свою громадську та соціальну позицію. Відповідати за свою громадянську позицію та діяльність. Знати і вміти правомірно користуватися медичним законодавством України.

1.3.3. Результати навчання дисципліни.

Знати обов'язки та шляхи виконання поставлених медико-правових завдань. Вміти визначити мету та завдання в медичній практиці, бути наполегливим та сумлінним при виконання обов'язків. Встановлювати міжособистісні зв'язки для ефективного виконання завдань та обов'язків. Відповідати за якісне виконання поставлених завдань, профілактику захворюваності, правильне лікування і надання інших видів медичної допомоги.

Вивчення навчальної дисципліни забезпечує набуття студентами наступних **соціальних навичок (Soft skills):**

- Соціальні навички;
- Лідерські якості;
- Способи мислення.

2. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, кваліфікація освітня	Характеристика навчальної дисципліни
		очна форма навчання
Кількість кредитів – 4	Галузь знань: 22 «Охорона здоров'я»	Повна
	Спеціальність: 224 «Технології медичної діагностики і лікування»	Рік підготовки
Загальна кількість годин – 120		Кваліфікація освітня: «Магістр»
	2-й Семестр	
Годин для денної форми навчання: аудиторних – 40 самостійної роботи студента – 80		Лекції
		12 год
		Практичні заняття
		28 год
		Самостійна робота
		80 год
		Вид контролю
		Залік

2.1. Опис дисципліни

Програма дисципліни структурована на три розділи.

Розділ I. Загальні положення позитивного права України.

Розділ II. Спеціальні галузі права України.

Розділ III. Медичне законодавство.

Видами навчальних занять згідно з навчальним планом є:

А) лекції – 12 годин;

Б) практичні заняття – 28 годин;

В) самостійна робота студентів (СРС) – 80 годин.

Формою підсумкового контролю знань з дисципліни «Правознавство і медичне законодавство» є **залік**.

Лекції охоплюють основний теоретичний матеріал окремої або кількох тем навчальної дисципліни, розкривають основні проблемні питання відповідних розділів дисципліни.

Практичні заняття передбачають детальний розгляд студентами окремих теоретичних положень навчальної дисципліни і формування вміння та навичок їх практичного застосування шляхом індивідуального виконання студентом сформульованих завдань та вирішення ситуаційних задач.

Самостійна робота студентів передбачає оволодіння студентом навчальним матеріалом, а саме самостійне опрацювання окремих тем навчальної дисципліни у час, вільний від обов'язкових навчальних занять, а також передбачає підготовку до усіх видів контролю. Навчальний матеріал дисципліни, передбачений робочим навчальним планом для засвоєння студентом у процесі самостійної роботи, виноситься на підсумковий контроль поряд з навчальним матеріалом, який опрацьовувався при проведенні аудиторних занять.

2.1.1. Зміст програми

Розділ І. Загальні положення позитивного права України.

Конкретні цілі:

- студенти повинні вміти розкривати зміст та структуру правової науки;
- аналізувати основні категорії правової науки;
- розкривати основні закономірності виникнення і розвитку держави та права, розглянути їх взаємодію, розкривати історію української державності;
- аналізувати основні форми держав у сучасному світі, визначити форму правління, устрою та політичний режим у сучасній Україні;
- розкривати поняття права в об'єктивному та суб'єктивному змісті, визначити структуру правової норми;
- аналізувати основні джерела права, з'ясувати межі їх використання в Україні;
- аналізувати структуру системи права в Україні;
- аналізувати основні правові системи сучасності, визначати особливості правової системи України;
- розкривати поняття правомірної поведінки, правопорушення та юридичної відповідальності;
- розкривати поняття й особливості конституційного права, аналізувати структуру конституційно-правових відносин;
- з'ясувати основні принципи виборчого права в Україні, розглянути основні виборчі системи, що існують в сучасному світі;
- розкривати форми реалізації місцевого самоврядування в Україні.

Тема 1. Основи загальної теорії права і держави

Поняття, ознаки та теорії виникнення держави. Правова держава як гарант здійснення, охорони та захисту прав людини. Сутність сучасної держави соціально-демократичної орієнтації. Форма держави. Елементи форми держави. Механізм і апарат держави. Держава в політичній системі суспільства. Сучасна Українська держава.

Право як загальносоціальне явище. Об'єктивне юридичне право в системі соціальних регуляторів. Основні права людини. Межі здійснення прав людини. Правові відносини. Правовідносини у сфері охорони здоров'я. Правосвідомість та правова культура особи. Правотворчість. Нормативно-правові акти та інші форми права України. Система права і систематизація законодавства. Правові норми (поняття, ознаки, склад). Правопорушення і юридична відповідальність.

Тема 2. Конституційне право – провідна галузь права України

Поняття, предмет та система галузі конституційного права. Місце та роль конституційного права в системі права України. Джерела галузі конституційного права. Державні символи України. Конституційні принципи поділу державної влади. Система органів державної влади в Україні. Конституційний статус та функції Верховної Ради України. Конституційний статус Президента України. Конституційний статус Кабінету Міністрів України. Роль судової системи в державному управлінні. Конституційно – правова відповідальність.

Тема 3. Формування і розвиток державно-правової думки в Україні

Політична і правова думка Київської Русі: загальна характеристика. Державно-правові ідеї в „Слові про закон і благодать” київського митрополита Іларіона, „Повісті временних літ” Нестора-літописця. Формування ідеї централізації державної влади в „Слові о полку Ігоревім”. Вплив західноєвропейської традиції на формування поглядів на державу та право серед мислителів Галицько-Волинського князівства. Вплив визвольної війни під проводом Богдана Хмельницького на розвиток державно-правової думки в Україні. Формування концепції правової держави в Конституції Пилипа Орлика. Політико-правова думка Миколи Костомарова, Тараса Шевченка. Державно-правові думки українських вчених-правознавців.

Тема 4. Місце і роль держави в політичній системі суспільства

Поняття та характеристика основних елементів політичної системи суспільства. Держава як центр політичної системи суспільства. Співвідношення держави та інших суб'єктів політичної системи. Поняття та види влади. Державна влада. Партії і держава в політичній системі. Принципи функціонування і розвитку сучасної політичної системи. Співпраця держави та громадянського суспільства.

Тема 5. Народовладдя: поняття і форми прояву

Поняття і зміст народовладдя в Україні. Форми здійснення безпосередньої (прямої) демократії, її характерні ознаки. Поняття і форми представницької демократії. Поняття референдуму, його види і порядок проведення. Правові гарантії здійснення народовладдя. Поняття і суть виборчого права і виборчої системи. Основні принципи виборчої системи України. Порядок організації та проведення виборів. Система виборчих органів. Гарантії здійснення виборчого права.

Тема 6. Правова свідомість і правова культура

Поняття і функції правової свідомості. Структура і види правосвідомості. Поняття та основні характеристики правової культури. Структура і функції правової культури. Правовий нігілізм та ідеалізм.

Тема 7. Реалізація та тлумачення норм права

Поняття та форми реалізації норм права. Застосування норм права як особлива форма їх реалізації: використання, виконання, дотримання. Основні стадії процесу застосування норм права. Прогалини і колізії у праві та засоби їх усунення і подолання. Поняття і значення тлумачення норм права. Причини необхідності тлумачення норм права. Види тлумачення норм права. Офіційне і

неофіційне тлумачення та їх різновиди. Способи тлумачення норм права. Тлумачення норм права за обсягом. Поняття та різновиди актів тлумачення норм права.

Тема 8. Засади територіального устрою та місцевого самоврядування

Поняття державного територіального устрою. Адміністративно-територіальний устрій України. Децентралізація державної влади. Поняття місцевого самоврядування. Принципи та система місцевого самоврядування. Функції місцевого самоврядування.

Тема 9. Правова і правомірна поведінка

Поняття та види правової поведінки. Правова поведінка особистості у соціальному вимірі. Поняття та види правомірної поведінки. Ознаки і склад правомірної поведінки.

Тема 10. Правові стимули та обмеження

Поняття правового стимулу. Класифікація правових стимулів. Поняття та ознаки правових обмежень. Класифікація правових обмежень. Правові стимули і правові обмеження як взаємозалежні юридичні категорії.

Тема 11. Держава, право та громадянин

Поняття та види правового статусу особи. Ознаки прав і свобод людини і громадянина. Види суб'єктивних юридичних прав та обов'язків. Здійснення прав людини: поняття, сфери та межі. Класифікація меж прав людини. Гарантії здійснення прав людини: поняття, механізм і види.

Тема 12. Основи правового статусу людини та громадянина в Україні

Поняття і види основних прав і свобод людини та громадянина в Україні. Гарантії прав і свобод людини і громадянина, механізм їх забезпечення. Громадянські права й свободи людини. Політичні права та свободи громадян України. Економічні, соціальні та культурні права і свободи людини і громадянина України. Конституційні обов'язки людини та громадянина в Україні.

Розділ II. Спеціальні галузі права України.

Конкретні цілі:

- студенти повинні вміти характеризувати окремі положення галузей права України, визначати їх взаємозв'язок та взаємодію;
- аналізувати зміст нормативно-правових актів України;
- розкривати зміст і місце необхідних правових норм, закріплених у чинному законодавстві України, в системі правового регулювання їхньої професійної діяльності.

Тема 13. Правоохоронні та правозахисні органи в Україні

Повноваження та система органів прокуратури. Правовий статус поліції. Служба безпеки України: її завдання та повноваження. Інші правоохоронні органи України (служба державної охорони, державна виконавча служба, органи виконання кримінальних покарань тощо). Загальна характеристика судової системи України. Органи юстиції України: їх система та повноваження. Поняття нотаріату й органи і посадові особи, які вчиняють нотаріальні дії. Функції адвокатури та види адвокатської діяльності.

Тема 14. Основи адміністративного права України

Поняття, предмет та джерела адміністративного права. Принципи державного управління в Україні. Суб'єкти адміністративного права. Державна служба в Україні. Поняття адміністративного правопорушення та його ознаки. Адміністративна відповідальність. Види адміністративних стягнень. Порядок притягнення до адміністративної відповідальності. Відповідальність за окремі види правопорушень.

Тема 15. Основи фінансового і податкового права України

Поняття, предмет та джерела фінансового і податкового права. Бюджет і бюджетна система України. Структура доходів і видатків державного бюджету України та місцевих бюджетів. Поняття, ознаки та види податку. Загальнодержавні податки. Місцеві податки і збори. Відповідальність платників податків. Способи захисту прав і законних інтересів платників податків.

Тема 16. Основи цивільного права України

Поняття, предмет та джерела цивільного права. Фізична особа як учасник цивільних відносин. Цивільна дієздатність та правоздатність фізичних осіб. Юридична особа як учасник майнових цивільних відносин: поняття, правові ознаки, види. Об'єкти цивільних прав. Поняття та загальна характеристика правочинів. Особисті немайнові права фізичної особи. Поняття, зміст та форми права власності. Підстави набуття та припинення права власності. Загальна характеристика окремих видів зобов'язань: купівля-продаж, дарування, довічне утримання, найм. Захист цивільних прав. Загальні положення про спадкування. Спадкування за заповітом. Спадкування за законом. Спадковий договір.

Тема 17. Основи сімейного права України

Поняття сімейного права, його принципи та джерела. Співвідношення понять сім'ї та шлюбу. Порядок укладення шлюбу. Права та обов'язки подружжя. Загальна характеристика шлюбного договору. Припинення шлюбу. Права та обов'язки батьків і дітей за законодавством України. Правові форми влаштування дітей, що позбавлені батьківського піклування. Поняття та загальна характеристика процедури усиновлення. Особливості усиновлення дітей громадянами України, які проживають за кордоном. Опіка та піклування над дітьми. Патронат над дітьми. Поняття прийомної сім'ї та загальна характеристика будинків сімейного типу. Права та обов'язки інших членів сім'ї та родичів.

Тема 18. Основи трудового права України

Поняття, предмет та джерела трудового права. Колективний договір, зміст та порядок укладення. Трудовий договір: сторони, зміст та види. Підстави припинення трудового договору та їх класифікація. Порядок оформлення звільнення і проведення розрахунків. Робочий час та час відпочинку. Поняття та види відпусток. Оплата та охорона праці. Трудова дисципліна: порядок застосування заохочень і дисциплінарних стягнень. Порядок вирішення трудових спорів.

Тема 19. Основи кримінального права та процесу України

Поняття кримінального права, його принципи, джерела та система. Поняття та ознаки злочину, його види та стадії. Кримінальна відповідальність

та її підстави. Особа, яка підлягає кримінальній відповідальності. Вина та її форми. Співучасть у злочині та її види. Покарання, його цілі та види. Примусові заходи медичного характеру та примусове лікування. Корупційне правопорушення: поняття та відповідальність. Поняття і принципи кримінального процесу. Законодавче регулювання кримінального процесу.

Тема 20. Основи медичного права.

Медична етика та деонтологія у медичній практиці. Біоетичне право як наука. Біоетичні права і свободи людини. Гарантії біоетичних прав та свобод людини. Медичне право як інститут права біоетики. Державне регулювання охорони здоров'я і медичної діяльності як функція держави.

Державне регулювання охорони здоров'я і медичної діяльності як функція держави. Предмет і метод медичного права. Функції і принципи медичного права. Медичне право як наука і навчальна дисципліна. Джерела медичного права. Суб'єкти та об'єкти медичного права.

Виникнення права на життя людини. Право на здоров'я. Право людини на особисту недоторканність, свободу та гідність. Право на медичну допомогу. Право на інформацію щодо стану свого здоров'я. Право на тайну щодо стану здоров'я. Права фізичної особи, яка знаходиться на стаціонарному лікуванні в установі охорони здоров'я.

Розділ III. Медичне законодавство.

Конкретні цілі:

- Знати нормативно-правові акти, що регламентують діяльність медичних працівників та правовідносини у сфері охорони здоров'я та вміти проводити їх аналіз.

- Знати необхідний понятійний мінімум, без якого неможливо сформулювати загальне уявлення про правове регулювання медичної діяльності та відповідальність за порушення законодавства в даній сфері.

- Знати причини несприятливих наслідків у медичній практиці, лікарських помилок, нещасних випадків.

- Вміти характеризувати й оцінювати правопорушення медичних працівників.

Тема 21. Загальні засади медичного законодавства.

Міжнародно-правові стандарти у сфері охорони здоров'я. Загальна характеристика законодавства України у сфері охорони здоров'я. Конституційне регулювання права людини на охорону здоров'я в Україні. Управління у сфері охорони здоров'я. Державний контроль і нагляд у сфері охорони здоров'я.

Тема 22. Медичне законодавство в роботі лікаря первинної ланки.

Права людини у сфері охорони здоров'я. Поняття пацієнта та його правовий статус. Права та обов'язки пацієнтів. Інформована згода на медичне втручання. Лікарська таємниця. Медичні працівники як суб'єкти правовідносин охорони здоров'я, їх права та обов'язки. Правовий статус закладів охорони здоров'я різних форм власності та публічно-правових утворень. Захист прав суб'єктів медичних правовідносин.

Поняття медичної допомоги та її види за законодавством України. Медична допомога і медична послуга: співвідношення понять. Поняття гарантованого мінімуму медико-санітарної допомоги та його обсяг. Первинна медико-санітарна допомога. Невідкладна (швидка) медична допомога. Спеціалізована (вторинна) медична допомога. Висококваліфікована (третинна) медична допомога та її обсяг. Законодавче забезпечення організації діяльності державної санітарно-епідеміологічної служби.

Поняття поліпшеного сервісного медичного обслуговування. Платні та безоплатні медичні послуги. Правові основи медичного страхування громадян України.

Тема 23. Медичне законодавство в якості захисту статусу медичного працівника і пацієнта.

Правове регулювання медичних експертиз. Правове забезпечення охорони дитинства в Україні. Правове регулювання діяльності з планування сім'ї та репродукції людини в Україні. Правове регулювання трансплантації і донорства в Україні. Правові питання забезпечення населення лікарськими засобами. Правове регулювання проведення медико-біологічних експериментів в Україні. Правове регулювання надання психіатричної допомоги. Юридичні аспекти профілактики та лікування інфекційних хвороб, ВІЛ/СНІДу, туберкульозу. Правові проблеми абортів. Евтаназія та її види.

2.1.2. Структура навчальної дисципліни

Назва теми	Кількість годин, з них			
	всього	аудиторних		СРС
		лекції	практичні заняття	
Розділ I. Загальні положення позитивного права України				
Тема 1. Основи загальної теорії права і держави	3,5	0,5	1	2
Тема 2. Конституційне право – провідна галузь права України	3	–	1	2
Тема 3. Формування і розвиток державно-правової думки в Україні	5,5	0,5	1	4
Тема 4. Місце і роль держави в політичній системі суспільства	4,5	0,5	1	3
Тема 5. Народовладдя: поняття і форми прояву	4,5	0,5	1	3
Тема 6. Правова свідомість і правова культура	5,5	0,5	1	4
Тема 7. Реалізація та тлумачення норм права	4,5	0,5	1	3
Тема 8. Засади територіального устрою та місцевого самоврядування	5,5	0,5	1	4
Тема 9. Правова і правомірна поведінка	5,5	0,5	1	4
Тема 10. Правові стимули та обмеження	5,5	0,5	1	4
Тема 11. Держава, право та громадянин	4	-	1	3
Тема 12. Основи правового статусу людини та громадянина в Україні	4,5	0,5	1	3
Розділ II. Спеціальні галузі права України				
Тема 13. Правоохоронні та правозахисні органи в Україні	5,5	0,5	1	4

Тема 14. Основи адміністративного права України	5,5	0,5	1	4
Тема 15. Основи фінансового і податкового права України	5,5	0,5	1	4
Тема 16. Основи цивільного права України	5,5	0,5	1	4
Тема 17. Основи сімейного права України	5,5	0,5	1	4
Тема 18. Основи трудового права України	6,5	0,5	2	4
Тема 19. Основи кримінального права та процесу України	6	1	1	4
Тема 20. Основи медичного права	7	1	2	4
Розділ III. Медичне законодавство				
Тема 21. Загальні засади медичного законодавства	7	1	2	4
Тема 22. Медичне законодавство в роботі лікаря первинної ланки	7	1	2	4
Тема 23. Медичне законодавство в якості захисту статусу медичного працівника і пацієнта	6	–	2	4
НДЗ	не передбачено			
Усього годин	120	12	28	80
Кредитів ECTS – 3,0				

2.2.1. Теми лекційних занять

№ за/п.	Назва теми	Кількість годин	Види лекцій
1.	Основи загальної теорії права і держави. Формування і розвиток державно-правової думки в Україні Місце і роль держави в політичній системі суспільства Народовладдя: поняття і форми прояву	2	Інформаційна (освітня), презентація
2.	Правова свідомість і правова культура Реалізація та тлумачення норм права Засади територіального устрою та місцевого самоврядування Правова і правомірна поведінка	2	Проблемна, мультимедійна та лекція-бесіда.
3.	Правові стимули та обмеження Основи правового статусу людини та громадянина в Україні Правоохоронні та правозахисні органи в Україні Основи адміністративного права України	2	Проблемна, мультимедійна та лекція-бесіда.
4.	Основи фінансового і податкового права України Основи цивільного права України Основи сімейного права України Основи трудового права України	2	Інформаційна (освітня), презентація
5.	Основи кримінального права та процесу України Основи медичного права	2	Інформаційна (освітня), презентація
6.	Загальні засади медичного законодавства Медичне законодавство в роботі лікаря первинної ланки	2	Проблемна, мультимедійна та лекція-бесіда.
Всього:		12	

2.2.2. Семінарські заняття – немає

2.2.3. Практичні заняття

№ за/п.	Назва теми	Кількість годин	Методи навчання	Форми контролю
1.	Тема 1. Основи загальної теорій права і держави Тема 2. Конституційне право – провідна галузь права України	2	Моделювання процесів і ситуацій, кейс-метод	Усне опитування здобувачів вищої освіти
2.	Тема 3. Формування і розвиток державно-правової думки в Україні Тема 4. Місце і роль держави в політичній системі суспільства	2	Індивідуальні (групові) творчі роботи	Письмовий контроль теоретичних знань за варіантами
3.	Тема 5. Народовладдя: поняття і форми прояву Тема 6. Правова свідомість і правова культура	2	Кейс-метод, вирішення ситуаційних і практичних завдань	Тестовий контроль
4	Тема 7. Реалізація та тлумачення норм права Тема 8. Засади територіального устрою та місцевого самоврядування	2	Індивідуальні (групові) творчі роботи, вирішення ситуаційних і практичних завдань	Тестовий контроль
5	Тема 9. Правова і правомірна поведінка Тема 10. Правові стимули та обмеження	2	Моделювання процесів і ситуацій	Усне опитування здобувачів в вищої освіти
6	Тема 11. Держава, право та громадянин Тема 12. Основи правового статусу людини та громадянина в Україні	2	Індивідуальні (групові) творчі роботи	Письмовий контроль теоретичних знань за варіантами
7	Тема 13. Правоохоронні та правозахисні органи в Україні Тема 14. Основи адміністративного права України	2	Кейс-метод, вирішення ситуаційних і практичних завдань	Усне опитування здобувачів вищої освіти

8	Тема 15. Основи фінансового і податкового права України Тема 16. Основи цивільного права України	2	Індивідуальні (групові) творчі роботи, кейс-метод	Тестовий контроль
9	Тема 17. Основи сімейного права України Тема 19. Основи кримінального права та процесу України	2	Моделювання процесів і ситуацій, вирішення ситуаційних і практичних завдань	Усне опитування здобувачів вищої освіти, тестовий контроль
10	Тема 18. Основи трудового права України	2	Кейс-метод, вирішення ситуаційних і практичних завдань	Письмовий контроль теоретичних знань за варіантами
11	Тема 20. Основи медичного права	2	Моделювання процесів і ситуацій, кейс-метод	Письмовий контроль теоретичних знань за варіантами
12	Тема 21. Загальні засади медичного законодавства	2	Моделювання процесів і ситуацій, кейс-метод	Тестовий контроль
13	Тема 22. Медичне законодавство в роботі лікаря первинної ланки	2	Моделювання процесів і ситуацій, індивідуальні (групові) творчі роботи, кейс-метод, вирішення ситуаційних і практичних завдань	Усне опитування здобувачів вищої освіти, письмовий контроль теоретичних знань за варіантами
14	Тема 23. Медичне законодавство в якості захисту статусу медичного працівника і пацієнта	2	Моделювання процесів і ситуацій,	Усне опитування здобувачів

			індивідуальні (групові) творчі роботи, кейс-метод, вирішення ситуаційних і практичних завдань	вищої освіти, письмовий контроль теоретичних знань за варіантами
Всього:		28		

2.2.4. Лабораторні заняття – немає

2.2.5. Самостійна робота

№ за/п.	Назва теми	Кількість годин	Методи навчання	Форми контролю
Розділ I. Загальні положення позитивного права України				
1.	Тема 1. Основи загальної теорій права і держави	2	Робота з текстом, конспектування	Тестовий контроль
2.	Тема 2. Конституційне право – провідна галузь права України	2	Робота з текстом, конспектування	Тестовий контроль
3.	Тема 3. Формування і розвиток державно-правової думки в Україні	4	Індивідуальні (групові) творчі ситуаційні й практичні завдання	Презентація та захист результатів виконання творчих індивідуальних (групових) ситуаційних і практичних завдань
4.	Тема 4. Місце і роль держави в політичній системі суспільства	3	Робота з текстом, конспектування	Тестовий контроль
5.	Тема 5. Народовладдя: поняття і форми прояву	3	Робота з текстом, конспектування	Тестовий контроль
6.	Тема 6. Правова свідомість і правова культура	4	Робота з текстом,	Тестовий контроль

			конспектування	
7.	Тема 7. Реалізація та тлумачення норм права	3	Робота з текстом, конспектування	Тестовий контроль
8.	Тема 8. Засади територіального устрою та місцевого самоврядування	4	Робота з текстом, конспектування	Тестовий контроль
9.	Тема 9. Правова і правомірна поведінка	4	Робота з текстом, конспектування	Тестовий контроль. Самоконтроль
10.	Тема 10. Правові стимули та обмеження	4	Індивідуальні (групові) творчі ситуаційні й практичні завдання	Презентація та захист результатів виконання творчих індивідуальних (групових) ситуаційних і практичних завдань
11.	Тема 11. Держава, право та громадянин	3	Індивідуальні (групові) творчі ситуаційні й практичні завдання	Презентація та захист результатів виконання творчих індивідуальних (групових) ситуаційних і практичних завдань
12.	Тема 12. Основи правового статусу людини та громадянина в Україні	3	Робота з текстом, конспектування	Тестовий контроль
Розділ II. Спеціальні галузі права України				
13.	Тема 13. Правоохоронні та правозахисні органи в Україні	4	Індивідуальні (групові) творчі ситуаційні	Презентація та захист результатів виконання

			й практичні завдання	творчих індивідуальних (групових) ситуаційних і практичних завдань
14.	Тема 14. Основи адміністративного права України	4	Індивідуальні (групові) творчі ситуаційні й практичні завдання	Презентація та захист результатів виконання творчих індивідуальних (групових) ситуаційних і практичних завдань
15.	Тема 15. Основи фінансового і податкового права України	4	Робота з текстом, конспектування	Тестовий контроль
16.	Тема 16. Основи цивільного права України	4	Індивідуальні (групові) творчі ситуаційні й практичні завдання	Презентація та захист результатів виконання творчих індивідуальних (групових) ситуаційних і практичних завдань
17.	Тема 17. Основи сімейного права України	4	Робота з текстом, конспектування	Тестовий контроль
18.	Тема 18. Основи трудового права України	4	Індивідуальні (групові) творчі ситуаційні й практичні завдання	Презентація та захист результатів виконання творчих індивідуальних (групових) ситуаційних і практичних

				завдань
19.	Тема 19. Основи кримінального права та процесу України	4	Індивідуальні (групові) творчі ситуаційні й практичні завдання	Презентація та захист результатів виконання творчих індивідуальних (групових) ситуаційних і практичних завдань
Розділ III. Медичне законодавство				
20	Тема 21. Загальні засади медичного законодавства	4	Робота з текстом, конспектування	Тестовий контроль
21	Тема 22. Медичне законодавство в роботі лікаря первинної ланки	4	Робота з текстом, конспектування	Тестовий контроль
22	Тема 23. Медичне законодавство в якості захисту статусу медичного працівника і пацієнта	4	Індивідуальні (групові) творчі ситуаційні й практичні завдання	Презентація та захист результатів виконання творчих індивідуальних (групових) ситуаційних і практичних завдань
Всього:		80		

Методи навчання:

1. Словесні методи: бесіда, розповідь, пояснення, робота з літературою.
2. Наочні методи: ілюстрування, демонстрування, спостереження.
3. Практичні методи: ситуаційні задачі, самостійна робота, пошуково-дослідницька робота.
4. Інтерактивні методи: дискусія, робота в малих групах, мозковий штурм, кейс-метод, ділова гра.

3. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

3.1. Оцінювання успішності навчання здобувачів освіти здійснюється на підставі чинної «Інструкції з оцінювання навчальної діяльності здобувачів освіти ХНМУ», затвердженої наказом № 52 ХНМУ від 23.02.2016 р.

Поточний контроль проводиться на кожному аудиторному занятті (крім лекцій). За результатами засвоєння кожної теми заняття виставляється оцінка з використанням 4-бальної системи. Навчальний матеріал дисципліни, передбачений для засвоєння здобувачем освіти у процесі самостійної роботи,

вноситься на підсумковий контроль разом з навчальним матеріалом, що вивчався при проведенні аудиторних навчальних занять.

Критерії оцінювання результатів навчальної діяльності здобувачів освіти з дисциплін

Оцінка	Критерії оцінювання
«Відмінно»	Студент виявляє особливі творчі здібності, вміє самостійно здобувати знання, без допомоги викладача знаходить та опрацьовує необхідну інформацію, вміє використовувати набуті знання і вміння для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує відповіді, самостійно розкриває власні обдарування і нахили
«Дуже добре»	Студент вільно володіє вивченим обсягом матеріалу, застосовує його на практиці, вільно розв'язує вправи і задачі у стандартних ситуаціях, самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких незначна
«Добре»	Студент вміє зіставляти, узагальнювати, систематизувати
«Задовільно»	Студент відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень; з допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, виправляти помилки, серед яких є значна кількість суттєвих
«Достатньо»	Студент володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні
«Незадовільно» з можливістю повторного складання семестрового контролю	Студент володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу
«Незадовільно» з обов'язковим повторним вивченням залікового кредиту	Студент володіє матеріалом на рівні елементарного розпізнання і відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів

Формою оцінки дисципліни є залік, який базується на результатах поточної навчальної діяльності та складанні 30 тестових завдань на останньому підсумковому занятті.

Оцінювання поточної навчальної діяльності. Оцінювання поточної навчальної діяльності здійснюють на кожному практичному занятті, на якому оцінюють вихідні знання здобувачів із кожної теми, розглядають теоретичний матеріал та розглядають ситуаційні задачі. Під час оцінювання кожної навчальної теми дисципліни (ПНД) кожному виставляється оцінка за традиційною 4-бальною системою: «відмінно», «добре», «задовільно» або «незадовільно». Підсумковий бал за поточну навчальну діяльність (ПНД)

визначається як середнє арифметичне традиційних оцінок за кожне заняття, округлене до 2-х знаків після коми та перераховується у багатобальну шкалу за табл. 1 (згідно Інструкції з оцінювання навчальної діяльності при Європейській кредитно-трансферній системі організації навчального процесу (наказ № 52 ХНМУ від 23.02.2016 р.). При цьому максимальна кількість балів, що присвоюється за поточну навчальну діяльність, може складати 200 балів, мінімальна кількість – 120 балів.

Перерахунок середньої оцінки за поточний контроль у багатобальну шкалу

Оцінки поточного контролю на практичних заняттях сумують і вираховують середній бал, за яким обліковують успішність здобувача освіти за 200-бальною шкалою (див. табл. 1).

Таблиця 1

4-бальна шкала	200-бальна шкала	4-бальна шкала	200-бальна шкала	4-бальна шкала	200-бальна шкала
5	200	4.22-4,23	169	3.45-3,46	138
4.97-4,99	199	4.19-4,21	168	3.42-3,44	137
4.95-4,96	198	4.17-4,18	167	3.4-3,41	136
4.92-4,94	197	4.14-4,16	166	3.37-3,39	135
4.9-4,91	196	4.12-4,13	165	3.35-3,36	134
4.87-4,89	195	4.09-4,11	164	3.32-3,34	133
4.85-4,86	194	4.07-4,08	163	3.3-3,31	132
4.82-4,84	193	4.04-4,06	162	3.27-3,29	131
4.8-4,81	192	4.02-4,03	161	3.25-3,26	130
4.77-4,79	191	3.99-4,01	160	3.22-3,24	129
4.75-4,76	190	3.97-3,98	159	3.2-3,21	128
4.72-4,74	189	3.94-3,96	158	3.17-3,19	127
4.7-4,71	188	3.92-3,93	157	3.15-3,16	126
4.67-4,69	187	3.89-3,91	156	3.12-3,14	125
4.65-4,66	186	3.87-3,88	155	3.1-3,11	124
4.62-4,64	185	3.84-3,86	154	3.07-3,09	123
4.6-4,61	184	3.82-3,83	153	3.05-3,06	122

4.57-4,59	183	3.79-3,81	152	3.02-3,04	121
4.54-4,56	182	3.77-3,78	151	3-3,01	120
4.52-4,53	181	3.74-3,76	150	Менше 3	Недостатньо
4.5-4,51	180	3.72-3,73	149		
4.47-4,49	179	3.7-3,71	148		
4.45-4,46	178	3.67-3,69	147		
4.42-4,44	177	3.65-3,66	146		
4.4-4,41	176	3.62-3,64	145		
4.37-4,39	175	3.6-3,61	144		
4.35-4,36	174	3.57-3,59	143		
4.32-4,34	173	3.55-3,56	142		
4.3-4,31	172	3.52-3,54	141		
4,27-4,29	171	3.5-3,51	140		
4.24-4,26	170	3.47-3,49	139		

Оцінювання самостійної роботи здобувачів вищої освіти. Самостійна робота здобувачів, яка передбачена в темі поряд з аудиторною роботою, оцінюється під час поточного контролю теми на відповідному практичному занятті. Засвоєння тем, які виносяться лише на самостійну роботу, оцінюється впродовж диференційного заліку.

Оцінювання підсумкового контролю

Проводиться на останньому підсумковому занятті та складається з 30 тестових завдань (критерій оцінювання - 90,5% правильних відповідей, «склав», «не склав»). До підсумкового контролю допускаються здобувачі вищої освіти, які набрали за поточну навчальну діяльність не менше 120 балів та не мають заборгованості у вигляді пропущених занять, лекцій або незадовільних оцінок. Якщо сумарна кількість рейтингових балів за вивчення дисципліни складає від 120 до 200 балів, то, за умови успішного складання підсумкового контролю, студенту/ки зараховується залік з дисципліни». Викладач виставляє здобувачу вищої освіти відповідну кількість балів у залікову книжку та виставляє відмітку «зараховано», після чого заповнює відомість успішності з дисципліни. Якщо здобувачі вищої освіти не склали підсумковий контроль на підсумковому занятті, то призначається дата перескладання підсумкового контролю в зручний час. Особам, що не виконали вимоги навчальних програм дисциплін виставляється оцінка «незадовільно» Відповідність оцінок за 200 бальною шкалою, чотирибальною (національною) шкалою та шкалою ECTS наведена у таблиці 2.

Таблиця 2

Відповідність оцінок за 200 бальною шкалою,

чотирибальною (національною) шкалою та шкалою ECTS

Оцінка за 200 бальною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за чотирибальною (національною) шкалою
180–200	A	Відмінно
160–179	B	Добре
150–159	C	Добре
130–149	D	Задовільно
120–129	E	Задовільно
Менше 120	F, Fx	Незадовільно

Оцінка з дисципліни виставляється лише тим здобувачам, яким зараховані усі підсумкові заняття та диференційований залік. Здобувачам, що не виконали вимоги навчальної програми виставляється оцінка **Fx**, якщо вони були допущені до складання диференційованого заліку, але не склали його. Оцінка **F** виставляється здобувачам, які не допущені до складання диференційованого заліку.

Після завершення вивчення дисципліни відповідальний за організацію навчально-методичної роботи на кафедрі або викладач виставляють студенту відповідну оцінку за шкалами (Таблиця 2) у залікову книжку та заповнюють відомості успішності студентів з дисципліни за формами: У-5.03В – **залік**.

3.2. Питання до заліку

1. Поняття, суть, функції і соціальне призначення держави.
2. Поняття, ознаки і функції права. Поняття і структура норми права.
3. Джерела права. Система права.
4. Державне регулювання охорони здоров'я і медичної діяльності як функція держави.
5. Предмет і метод медичного права. Функції і принципи медичного права. Джерела медичного права.
6. Суб'єкти та об'єкти медичного права.
7. Виникнення права на життя людини.
8. Право на здоров'я.
9. Право людини на особисту недоторканність, свободу та гідність.
10. Рівні соціального регулювання медичної діяльності.
11. Роль і значення лікарської етики і деонтології. Етичний кодекс українського лікаря.
12. Право на життя і медична діяльність: питання співвідношення.
13. Міжнародно-правові стандарти у сфері охорони здоров'я.
14. Конституційне регулювання права людини на охорону здоров'я в Україні.
15. Управління у сфері охорони здоров'я. Державний контроль і нагляд у сфері охорони здоров'я.
16. Поняття медичної допомоги та її види за законодавством України. Медична допомога і медична послуга: співвідношення понять.

17. Поняття гарантованого мінімуму медико-санітарної допомоги та його обсяг.
18. Права людини у сфері охорони здоров'я.
19. Поняття пацієнта та його правовий статус.
20. Інформована згода на медичне втручання.
21. Лікарська таємниця.
22. Медичні працівники як суб'єкти правовідносин охорони здоров'я, їх права та обов'язки.
23. Правове регулювання медичних експертиз.
24. Правове забезпечення охорони дитинства в Україні.
25. Правове регулювання трансплантації і донорства в Україні.
26. Правові питання забезпечення населення лікарськими засобами.
27. Правове регулювання проведення медико-біологічних експериментів в Україні.
28. Правове регулювання надання психіатричної допомоги.
29. Юридичні аспекти профілактики та лікування інфекційних хвороб, ВІЛ/СНІДу, туберкульозу.
30. Правові проблеми абортів.
31. Евтаназія та її види.
32. Юридична оцінка несприятливих результатів лікування хворих.
33. Лікарські помилки.
34. Нещасні випадки.
35. Проведення експертизи дефектів надання медичної допомоги.
36. Ятрогенна патологія: визначення, актуальність і основні причини виникнення ятрогеній; класифікація ятрогеній, місце ятрогенної патології в структурі несприятливих результатів медичних втручань.
37. Загальні питання юридичної відповідальності медичних працівників.
38. Цивільно-правова відповідальність лікувально-профілактичних закладів.
39. Адміністративна відповідальність медичних працівників.
40. Дисциплінарна відповідальність медичних працівників.
41. Матеріальна відповідальність медичних працівників.
42. Кримінальна відповідальність медичних працівників за вчинення професійних злочинів.
43. Поняття та види посадового злочину.
44. Поняття та ознаки посадової особи у сфері охорони здоров'я.
45. Зловживання посадою.
46. Хабарництво.
47. Отримання незаконної винагороди.
48. Службова фальсифікація.
49. Халатність.
50. Правове регулювання медичних експертиз.
51. Поняття, ознаки та теорії виникнення держави.
52. Основні права людини. Межі здійснення прав людини.
53. Поняття, предмет та система галузі конституційного права.
54. Місце конституційного процесуального права в системі права

України.

55. Політична і правова думка Київської Русі: загальна характеристика.
56. Поняття та види влади. Державна влада.
57. Поняття і зміст народовладдя в Україні.
58. Поняття і функції правової свідомості. Структура і види правосвідомості.
59. Поняття та форми реалізації норм права. Застосування норм права як особлива форма їх реалізації: використання, виконання, дотримання.
60. Поняття державного територіального устрою.
61. Поняття та види правової поведінки.
62. Поняття та ознаки правових обмежень. Класифікація правових обмежень.
63. Поняття та види правового статусу особи. Ознаки прав і свобод людини і громадянина.
64. Повноваження та система органів прокуратури. Правовий статус поліції. Служба безпеки України: її завдання та повноваження. Інші правоохоронні органи України
65. Поняття, предмет та джерела адміністративного права.
66. Поняття, предмет та джерела фінансового і податкового права.
67. Поняття, предмет та джерела цивільного права.
68. Поняття сімейного права, його принципи та джерела.
69. Поняття, предмет та джерела трудового права.
70. Поняття кримінального права, його принципи, джерела та система.
71. Загальні засади медичного законодавства
72. Медичне законодавство в роботі лікаря первинної ланки
73. Медичне законодавство в якості захисту статусу медичного працівника і пацієнта

3.3. Індивідуальні завдання – не передбачені

3.4. Правила оскарження оцінки

В Положенні про апеляцію результатів підсумкового контролю здобувачів освіти Харківського національного медичного університету (далі – Положення) термін апеляція вживається в значенні:

Апеляція – оскарження здобувачами освіти результатів підсумкового контролю.

Апеляція результатів підсумкового контролю знань здобувачів освіти є складовою організаційного забезпечення освітнього процесу.

Розгляд апеляції проводиться з метою вивчення об'єктивності виставленої оцінки. Головне завдання апеляційної процедури – подолання елементів суб'єктивізму при оцінюванні знань здобувачів освіти, уникнення непорозумінь та спірних ситуацій, створення сприйнятливих умов для розвитку та реального забезпечення законних прав і інтересів осіб, які навчаються.

Положення регламентує порядок створення апеляційної комісії, визначає принципи її роботи, процедуру апеляції.

Апеляційна комісія працює на засадах демократичності, створення найсприятливіших умов для розвитку та реального забезпечення прозорості,

об'єктивності та відкритості відповідно до законодавства України.

Здобувачі вищої освіти мають право подавати апеляцію на отриману підсумкову оцінку, що виставлена з дисципліни.

Незадовільні оцінки, отримані здобувачем освіти уразі відсутності на підсумковому контролі без поважної причини (відповідно до встановленого в університеті порядку), оскарженню не підлягають.

Спірні питання стосовно оцінок, отриманих при складанні атестації, розглядаються екзаменаційною комісією.

Порядок створення та склад апеляційної комісії

Апеляційна комісія створюється для вирішення спірних питань, які виникли під час здійснення підсумкового контролю, і розгляду апеляції здобувачів освіти ХНМУ.

Апеляційна комісія створюється за наказом ректора ХНМУ, у разі надходження письмової заяви від здобувача освіти щодо оскарження результатів підсумкового контролю.

За дорученням ректора керівник відповідного деканату, інституту, завідувач аспірантури, докторантури і клінічної ординатури готує проект наказу про створення апеляційної комісії, в проекті визначається голова комісії, заступник голови комісії, члени комісії, секретар комісії.

До складу апеляційної комісії входить проректор з наукової або науково-педагогічної роботи, директор навчально-наукового інституту якості освіти, начальник навчально-методичного відділу, керівник відповідного деканату, інституту, завідувач аспірантури, докторантури і клінічної ординатури, гарант освітньої програми, науково-педагогічні працівники, які задіяні в реалізації відповідної освітньої програми (в т.ч. ті що викладають дисципліну оцінка з якої є спірною, але не проводили підсумковий контроль у даного здобувача), представники студентського самоврядування. Склад апеляційної комісії не менше 5 осіб.

Голова апеляційної комісії несе персональну відповідальність за організацію роботи апеляційної комісії, своєчасний та об'єктивний розгляд апеляційних заяв здобувачів освіти щодо результатів підсумкового контролю, ведення справи, дотримання встановленого порядку документообігу.

Засідання апеляційної комісії вважається правомочним, якщо на ньому присутні не менше двох третин її складу.

Кожне засідання апеляційної комісії протоколюється. Протокол засідання скріплюється підписами голови і членів апеляційної комісії, які були присутні на цьому засіданні. Відповідальність за ведення протоколу засідання апеляційної комісії покладається на секретаря комісії (Зразок Протоколу засідання апеляційної комісії наведено у додатку 1 до цього Положення)

Робота науково-педагогічних працівників в апеляційної комісії виконується в рамках організаційної роботи та включається до відповідного розділу індивідуального плану.

Порядок подання заяви про апеляцію

До початку проведення підсумкового контролю керівник відповідного деканату, інституту, завідувач аспірантури, докторантури і клінічної

ординатури доводить до відома здобувачів освіти зміст цього Положення.

Подання заяви про апеляцію (далі – заява) здійснюється здобувачем освіти особисто у письмовій формі не пізніше наступного дня після оголошення результатів складання підсумкового контролю. (Зразок заяви про апеляцію наведено у додатку 2 до цього Положення).

Здобувач освіти подає заяву до відповідного деканату, інституту, відділу аспірантури, докторантури і клінічної ординатури на якому він навчається. Керівник даного підрозділу реєструє заяву у навчально-методичному відділі та надає здобувачу освіти дату і місце засідання апеляційної комісії.

Якщо здобувач освіти, який оскаржує результати підсумкового контролю, бажає додати до заяви додаткові документи, то він повинен це зробити під час подання заяви (письмової роботи додатково не надаються).

Заява повинна бути розглянута на засіданні апеляційної комісії не пізніше двох наступних робочих днів після її подання.

Заява, подана не в установлені терміни, розгляду не підлягає.

Заява реєструється в Журналі реєстрації заяв, який зберігається у навчально-методичному відділі.

Копія зареєстрованої заяви та витяги з наказу про створення апеляційної комісії і протоколу її засідання додаються до особової справи здобувача освіти.

Порядок розгляду заяви

Заяви розглядаються під час засідання апеляційної комісії. На одному засіданні апеляційної комісії може розглядатись декілька заяв.

Здобувач освіти, який подав заяву, має право бути присутнім на усіх засіданнях апеляційної комісії при розгляді його заяви. У випадку його відсутності секретарем комісії у протоколі засідання повинен бути зроблений відповідний запис.

Для розгляду заяви, керівником відповідного деканату, інституту, завідувачем аспірантури, докторантури і клінічної ординатури до апеляційної комісії подаються оригінали письмових робіт здобувача освіти з підсумкового контролю, роздрукований варіант комп'ютерного тестування, журнали обліку роботи академічною групою тощо.

При розгляді заяви щодо підсумкового контролю, який проводився у письмовій формі, повторне чи додаткове опитування здобувача освіти апеляційною комісією заборонено. Апеляційна комісія розглядає та аналізує письмову роботу керуючись критеріями оцінювання відповідної дисципліни.

При розгляді заяви щодо підсумкового контролю, який проводився в усній формі здобувачу освіти, за рішенням апеляційною комісії, може бути надана можливість повторно скласти підсумковий контроль під час засідання апеляційної комісії за новим білетом, з комплекту білетів з дисципліни. Для об'єктивності та прозорості білет, за яким здобувач освіти вперше складав підсумковий контроль, вилучається з комплекту.

Рішення апеляційної комісії приймаються більшістю голосів від загального складу комісії. У разі рівної кількості голосів «за» та «проти» приймається рішення, яке підтримав голова комісії.

Результатом розгляду заяви є прийняття апеляційною комісією одного з двох рішень:

- попереднє оцінювання знань здобувача освіти на підсумковому контролі відповідає рівню якості його знань з даної навчальної дисципліни і не змінюється;

- попереднє оцінювання знань здобувача освіти на підсумковому контролі не відповідає рівню якості його знань з даної навчальної дисципліни і заслуговує іншої оцінки (вказується нова оцінка відповідно до діючої в ХНМУ шкали оцінювання результатів підсумкового контролю), але не нижчої за отриману на підсумковому контролі, за яким подана заява.

Якщо в результаті розгляду заяви апеляційна комісія приймає рішення про зміну попередніх результатів підсумкового контролю, нова оцінка знань здобувача освіти виставляється відповідно до шкали оцінювання результатів підсумкового контролю ХНМУ спочатку в протоколі засідання апеляційної комісії, а потім змінюється коректурним способом - в письмовій роботі, у відомості успішності та заліковій книжці (індивідуальному навчальному плані) здобувача освіти).

При цьому здійснюється запис: “Оцінка змінена на підставі рішення апеляційної комісії від__ (дата), протокол №__”, голова апеляційної комісії (підпис).

Рішення апеляційної комісії заноситься до Журналу реєстрації заяв.

Після закінчення засідання апеляційної комісії протокол засідання підписується всіма членами апеляційної комісії.

Результати апеляції оголошуються здобувачу освіти відразу після закінчення розгляду його заяви. Здобувач освіти особисто робить запис у протоколі засідання апеляційної комісії про отримання результатів розгляду його заяви.

Рішення апеляційної комісії є остаточним та оскарженню не підлягає.

Документи стосовно роботи апеляційної комісії:

- апеляційні заяви щодо результатів підсумкового оцінювання;
- Журнал реєстрації апеляцій;
- протоколи засідань апеляційної комісії, зберігаються у навчально-методичному відділі згідно з нормативами документообігу ХНМУ.

4. ПОЛІТИКА ДИСЦИПЛІНИ

Політика дисципліни полягає у дотриманні Етичного Кодексу, укладеного університетською спільнотою, в якому визначено основні моральні принципи (Кодекс корпоративної етики ХНМУ представлений на сайті <http://knmu.edu.ua>)

Відповідно до діючої «Інструкції з оцінювання навчальної діяльності при Європейській кредитно-трансферній системі організації навчального процесу» здобувачі вищої освіти мають отримати оцінку за кожною темою дисципліни. Якщо здобувач пропустив навчальне заняття він має його відпрацювати відповідно до «Положення про порядок відпрацювання здобувачами вищої освіти Харківського національного медичного університету навчальних занять». Відпрацювання проводяться щоденно черговому викладачу кафедри.

У разі, якщо здобувач не здав вчасно індивідуальне завдання з поважної причини, необхідно повідомити викладача про таку ситуацію та встановити новий строк здачі. Якщо здобувач не встигає з виконанням індивідуального

завдання він може попросити у викладача відкладення терміну з обґрунтуванням причини невчасного виконання (викладач вирішує в кожній конкретній ситуації чи є сенс продовження строку виконання і на який термін).

У разі невиконання завдань під час навчальних занять, чи невиконання частини такого заняття викладач виставляє незадовільну оцінку, яку здобувач має перескласти викладачеві у вільний час викладача і здобувача, який слід попередньо призначити.

Під час лекційного заняття здобувачам вищої освіти рекомендовано вести конспект заняття та зберігати достатній рівень тиші.

Під час практичних занять очікується достатній рівень підготовленості здобувачів до них та активна участь в роботі і виконанні поставлених викладачем завдань. Зокрема, очікується активна участь під час обговорення в аудиторії, здобувачі мають бути готовими детально розбиратися в матеріалі, ставити запитання, висловлювати свою точку зору, дискутувати. Під час занять важливі вимоги опанування дисципліною:.

- повага до колег,
- толерантність до інших та їхнього досвіду,
- сприйнятливність та неупередженість,
- здатність не погоджуватися з думкою, але шанувати особистість опонента/-ки,
- ретельна аргументація своєї думки та сміливість змінювати свою позицію під впливом доказів,
- я-висловлювання, коли людина уникає непотрібних узагальнювань, описує свої почуття і формулює свої побажання з опорою на власні думки і емоції,
- обов'язкове знайомство з першоджерелами.

Відвідування занять та поведінка.

Відвідування лекційних та практичних занять є обов'язковим. Відпрацювання пропущених практичних занять відбувається щоденно з 15.00 до 17.00 на кафедрі, згідно графіку на інформаційному стенді та передбачає усне опитування, вирішення тестових завдань об'ємом до 30 тестових завдань. Відпрацювання пропущених лекцій відбувається шляхом написання реферату від руки об'ємом до 20 сторінок на аркушах формату А4. Реферат повинен бути написаний з посиланням на джерела літератури та переданий викладачу особисто. Якщо виникають запитання, то можна звернутися до викладача особисто, он-лайн або за електронною поштою.

Під час лекції бажано вести конспект та зберігати достатній рівень тиші, можливо ставити запитання. До проведення практичних занять студенти повинні підготуватися за темою заняття, активно приймати участь у дискусії, ставити запитання, висловлювати свою точку зору. Під час обговорення необхідно зберігати повагу до колег, толерантність до їх досвіду, сприйнятливність та неупередженість, здатність до конструктивної критики, спиратися на власні емоції та думки.

Під час занять дозволяється:

- залишати аудиторію на короткий час за потреби та за дозволом

викладача;

- пити безалкогольні напої;
- фотографувати слайди презентацій;
- брати активну участь у ході заняття.

Під час занять заборонено:

- їсти (за виключенням осіб, особливий медичний стан яких потребує іншого – в цьому випадку необхідне медичне підтвердження);
- палити, вживати алкогольні і навіть слабоалкогольні напої або наркотичні засоби;
- нецензурно висловлюватися або вживати слова, які ображають честь і гідність колег та професорсько-викладацького складу;
- грати в азартні ігри;
- наносити шкоду матеріально-технічній базі університету (псувати інвентар, обладнання; меблі, стіни, підлоги, засмічувати приміщення і території);
- галасувати, кричати або прослуховувати гучну музику в аудиторіях і навіть у коридорах під час занять.

Використання електронних гаджетів.

Використання електронних гаджетів є основним і потужним інформаційним джерелом до вивчення курсу, адаптивним до сучасних вимог і сприяє входженню в сучасний європейський освітній простір. Гаджети забезпечують постійний зворотній зв'язок: «викладач - здобувач вищої освіти», «здобувач - здобувач вищої освіти», «здобувач - група здобувачів вищої освіти».

Політика щодо осіб з особливими освітніми потребами.

Організація інклюзивного навчання в закладах вищої освіти здійснюється згідно з наказом ХНМУ № 203 від 22.06.2018 «Про затвердження порядку супроводу (надання допомоги) осіб з обмеженими фізичними можливостями, громадян похилого віку, інших маломобільних груп населення під час перебування на території (в приміщеннях) ХНМУ.

Рекомендації щодо успішного складання дисципліни (активність здобувачів вищої освіти під час практичного заняття, виконання необхідного мінімуму навчальної роботи).

Протягом вивчення дисципліни здобувач вищої освіти зобов'язаний:

- систематично відвідувати практичні заняття та лекції;
- вести конспекти практичних занять;
- приймати активну участь у роботі на заняттях;
- виконувати самостійну позааудиторну роботу.

Заохочення та стягнення.

Додаткові бали впродовж курсу не передбачені.

Техніка безпеки.

На першому занятті будуть роз'яснені основні принципи охорони праці на кафедрі шляхом проведення інструктажу. Очікується, що кожен повинен знати, де найближчий до аудиторії евакуаційний вихід, де знаходиться вогнегасник, як їм користуватися тощо. Після проведення інструктажу кожен здобувач вищої освіти повинен поставити підпис у журналі інструктажу кафедри з охорони праці.

5. АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ

Кафедра судової медицини, медичного правознавства імені заслуженого професора М.С.Бокаріуса підтримує нульову толерантність до плагіату. Від здобувачів вищої освіти очікується бажання постійно підвищувати власну обізнаність в академічному письмі. На перших заняттях проводитимуться інформаційні заходи щодо того, що саме вважати плагіатом та як коректно здійснювати дослідницько-науковий пошук.

5.1. Загальні положення

Кодекс академічної доброчесності Харківського національного медичного університету (далі – Університет) розроблено з метою підтримки ідеї доброчесності та гідних взаємин між учасниками академічного процесу; пропагування важливості академічної доброчесності; вирішених питань щодо підняття якості вищої освіти; сприяння розвитку позитивної репутації; підвищення рейтингу викладачів та конкурентоспроможності випускників університету; розвитку навичок добросовісної та коректної роботи із джерелами інформації; дотримання вимог наукової етики та поваги до інтелектуальної власності інших осіб; активізації самостійності та індивідуальності при створенні власних творів, а також підвищення відповідальності за порушення загальноприйнятих правил цитування.

Основними завданнями впровадження політики академічної доброчесності в Університеті є: попередження та усунення випадків академічного шахрайства серед студентів та викладачів Університету, виховання негативного відношення до плагіату, проведення постійної цілеспрямованої роботи щодо розвитку у здобувачів освіти академічної доброчесності.

Даним Кодексом встановлено принципи академічної доброчесності в освітньому процесі, права та обов'язки учасників академічного процесу, види порушень академічної доброчесності та порядок їх усунення.

Викладачі, дослідники і студенти, які виявляють прагнення до академічної доброчесності повинні стати зразком для наслідування й підвищувати стандарт освітньої та наукової діяльності в цілому. Порушення правил академічної доброчесності не повинні негативно впливати на репутацію Університету й зменшувати цінність освітніх та наукових ступенів, що здобуваються в університеті.

Кодекс розроблено на підставі вимог чинного законодавства: на основі Конституції України, Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про авторське право та суміжні права», «Про запобігання корупції». При формуванні документу було використано нормативно-правову базу Кабінету Міністрів України, інформацію

з міжнародних публікацій Ради Європи; враховано рекомендації Міністерства освіти і науки України щодо впровадження етичних кодексів в українських ЗВО.

Метою даного Кодексу, в рамках навчального (освітнього) процесу та наукової діяльності, є популяризація принципів академічної доброчесності серед співробітників та здобувачів вищої освіти.

Основними принципами академічної доброчесності в освітньому процесі є:

Законність. У своїй діяльності дотримуватися Конституції України, законів та підзаконних актів.

Науковість. Об'єктивно висвітлювати наукові факти, поняття, наукові досягнення, ознайомлювати з науковими методами.

Чесність та порядність. Не допускати використання неправдивих тверджень.

Взаємна довіра. Вільний обмін ідеями та інформацією.

Ввічливість та толерантність. З повагою та доброзичливістю ставитися до інших, їхніх думок, поглядів, переконань.

Справедливість та об'єктивність. Неупереджене ставлення один до одного, об'єктивна оцінка результатів навчальної, дослідницької та трудової діяльності, неупереджено розглядати дискусійні питання, без особистих уподобань або вигоди.

Компетентність й професіоналізм. Передбачає наявність аналітичних здібностей, моральних якостей, внутрішньої культури, емоційного інтелекту, знання ділового етикету, високу організацію праці.

Добросовісність та відповідальність. Брати відповідальність за результати своєї діяльності, виконувати взяті на себе зобов'язання.

Партнерство та взаємодопомога. Сприйняття всіх учасників освітнього процесу як рівноправних сторін.

Безпека та добробут. Діяльність учасників освітнього процесу не повинна приводити до виникнення загроз їхньому життю, здоров'ю та майну Університету.

Соціальна справедливість та рівність. Рівний доступ до освіти незалежно від раси, статі, гендерної ідентичності, сексуальної орієнтації, політичних, релігійних переконань, етнічного, соціального походження, стану здоров'я.

Демократичне управління. Управління системою вищої освіти та Університетом повинні здійснюватися із залученням усіх відповідних учасників освітнього процесу при етичному виконанні керівництвом університету своїх повноважень на всіх ланках.

Якісна освіта. Самовдосконалення та вдосконалення системи освіти. Усі учасники академічного процесу підтримують ідею найвищої можливої якості освіти, докладаючи максимум зусиль до постійного вдосконалення освітньої системи, у тому числі через власний професійний розвиток.

5.2. Основні поняття та їх визначення

Автор – фізична особа, результатом творчої праці якої є представлений твір (ст.1 ЗУ «Про авторське право і суміжні права» від 23.12.1993 № 3792 –

ХІІ).

Здобувачі вищої освіти – особи, які навчаються в університеті на певному рівні вищої освіти з метою здобуття відповідного ступеня і кваліфікації (ст.1 ЗУ “Про вищу освіту” від 01.07.2014 № 1556 – VII).

Твір – результат наукової чи навчально-методичної діяльності автора (співавторів) поданий в Університет на паперових носіях або в електронному вигляді, оприлюднений у мережі Інтернет чи на офіційному сайті університету у формі монографії, підручника, навчального посібника, статті, тез, препринта, автореферату і рукопису дисертації (дисертаційної роботи), дипломної роботи, курсової роботи чи проекту, реферату, есе, контрольної роботи, тощо.

Оприлюднення твору – здійснена за згодою автора чи іншого суб'єкта авторського права і (або) суміжних прав дія, що вперше робить твір доступним для публіки шляхом опублікування, публічного виконання, публічного показу, публічної демонстрації, публічного сповіщення тощо (ст.1 ЗУ «Про авторське право і суміжні права» від 23.12.1993 № 3792 – ХІІ).

Плагіат – оприлюднення (опублікування), повністю або частково, чужого твору під іменем особи, яка не є автором цього твору (ст.50 ЗУ «Про авторське право і суміжні права» від 23.12.1993 № 3792 – ХІІ).

Плагіат академічний – навмисне відтворення частково або повністю наукових результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження, або відтворення під своїм іменем оприлюднених творів чи інших результатів інтелектуальної праці створених іншими особами без відповідного посилання. (ст.69 ЗУ “Про вищу освіту” від 01.07.2014 № 1556 – VII).

Цитата – порівняно короткий уривок з літературного, наукового чи будь-якого іншого опублікованого твору, який використовується, з обов'язковим посиланням на його автора і джерела цитування, іншою особою у своєму творі з метою зробити зрозумілими свої твердження або для посилання на погляди іншого автора в автентичному формулюванні. (ст.1 ЗУ «Про авторське право і суміжні права» від 23.12.1993 № 3792 – ХІІ).

Показник оригінальності твору – коефіцієнт подібності, виражений у відсотках, який відображає рівень запозичень у документі та визначає співвідношення кількості виділених слів до загальної кількості слів у документі.

5.3. Політика академічної доброчесності

Академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень.

Дотримання академічної доброчесності педагогічними, науково-педагогічними та науковими працівниками передбачає:

- об'єктивне та неупереджене оцінювання знань та вмінь студентів (здобувачів вищої освіти);
- дотримання правил посилання на джерела інформації у разі запозичень ідей, тверджень, написання методичних матеріалів, наукових робіт

тощо;

- здійснення контролю за дотриманням академічної доброчесності здобувачами вищої освіти;
- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;
- інформування здобувачів вищої освіти об основних критеріях виявлення плагіату та відповідальності за його використання;
- проведення заходів серед студентів із запобігання випадків плагіату.
- надання достовірної інформації про методики і результати досліджень, джерела використаної інформації та власну педагогічну (науково-педагогічну, творчу) діяльність.

Академічна доброчесність здобувачів вищої освіти передбачає:

- використання у навчальній або дослідницькій діяльності лише перевірених та достовірних джерел інформації та правильно посилатися на них;
- дотримання правил посилання на джерела інформації у разі запозичень ідей, тверджень, написання методичних матеріалів, наукових робіт тощо.
- самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей);
- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;
- надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації.

Порушенням академічної доброчесності вважається:

- *академічний плагіат* – оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства;
- *самоплагіат* – оприлюднення (частково або повністю) власних раніше опублікованих наукових результатів як нових наукових результатів;
- *фабрикація* – вигадкування даних чи фактів, що використовуються в освітньому процесі або наукових дослідженнях;
- *фальсифікація* – свідомо зміна чи модифікація вже наявних даних, що стосуються освітнього процесу чи наукових досліджень;
- *стискування* – виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання, зокрема під час оцінювання результатів навчання;
- *обман* – надання завідомо неправдивої інформації щодо власної освітньої (наукової, творчої) діяльності чи організації освітнього процесу;
- *хабарництво* – надання (отримання) учасником освітнього процесу чи пропозиція щодо надання (отримання) коштів, майна, послуг, пільг чи будь-

яких інших благ матеріального або нематеріального характеру з метою отримання неправомірної переваги в освітньому процесі, отримання плати за поселення до гуртожитків, дозволу на використання матеріально-технічної бази Університету (якщо це не передбачає перелік платних послуг);

- *необ'єктивне оцінювання* – свідоме завищення або заниження оцінки результатів навчання здобувачів освіти.

- *залучення підставних осіб* до списку авторів наукової (творчої) або навчальної роботи, участь таких осіб у поточній чи підсумковій оцінці знань;

- *примусові благодійні внески та примусова праця* – примус учасників академічного процесу сплачувати гроші або виконувати певну працю під загрозою умисно завдати шкоди інтересам та правам здобувача освіти у навчанні чи інших питаннях.

- *виникнення ситуацій, які спричинили конфлікт інтересів* – реальна та потенціальна суперечність між особистими, майновими, немайновими інтересами самої особи чи близьких до неї осіб та її повноваженнями, присутність якої може вплинути на об'єктивність прийняття рішень, а також на вчинення або не вчинення дій під час виконання наданих їй повноважень;

- *перевищення повноважень* – використання службового становища, родинних зв'язків для отримання переваг у навчальній, науковій чи адміністративній сфері.

За порушення академічної доброчесності педагогічні, науково-педагогічні та наукові працівники закладів освіти можуть бути притягнені до такої академічної відповідальності:

- відмова у присудженні наукового ступеня чи присвоєнні вченого звання;
- позбавлення присудженого наукового (освітньо-творчого) ступеня чи присвоєного вченого звання;
- відмова в присвоєнні або позбавлення присвоєного педагогічного звання, кваліфікаційної категорії;
- позбавлення права брати участь у роботі визначених законом органів чи займати визначені законом посади.

За порушення академічної доброчесності здобувачі освіти можуть бути притягнені до такої академічної відповідальності:

- повторне проходження оцінювання (контрольна робота, іспит, залік тощо);
- повторне проходження відповідного освітнього компонента освітньої програми;
- відрахування із закладу освіти (крім осіб, які здобувають загальну середню освіту);
- позбавлення академічної стипендії;
- позбавлення наданих закладом освіти пільг з оплати навчання.

Види академічної відповідальності (у тому числі, додаткові та/або деталізовані) учасників освітнього процесу за конкретні порушення академічної доброчесності визначаються спеціальними законами та/або внутрішніми

положеннями закладу освіти, що затверджені (погоджені) Вченою радою університету та погоджені з відповідними органами самоврядування здобувачів освіти в частині їхньої відповідальності.

Порядок виявлення та встановлення фактів порушення академічної доброчесності.

Кожна особа, стосовно якої встановлено факт щодо порушення нею академічної доброчесності, має такі права:

- ознайомлюватися з усіма матеріалами перевірки щодо встановлення факту порушення академічної доброчесності, подавати до них зауваження;
- особисто або через представника надавати усні та письмові пояснення або відмовитися від надання будь-яких пояснень, брати участь у дослідженні доказів порушення академічної доброчесності;
- знати про дату, час і місце та бути присутньою під час розгляду питання про встановлення факту порушення академічної доброчесності та притягнення її до академічної відповідальності;
- оскаржити рішення про притягнення до академічної відповідальності до органу, уповноваженого розглядати апеляції, або до суду.

Форми та види академічної відповідальності закладів освіти визначаються спеціальними законами.

За дії (бездіяльність), що визнані порушенням академічної доброчесності, особа може бути притягнута до інших видів відповідальності з підстав та в порядку, визначених законом.

5.4. Етичні норми освітньо-наукової діяльності

Порушенням етичних норм освітньо-наукової діяльності є:

- академічна фальсифікація та фабрикація, публікація вигаданих результатів досліджень;
- приписування результатів колективної діяльності одній або окремим особам без узгодження з іншими учасниками авторського колективу або внесення до списку авторів наукової чи навчально-методичної праці, які не брали участь у створенні наукового продукту;
- оприлюднення (частково або повністю) наукових результатів, отриманих іншими особами, як результат власного дослідження;
- надання завідомо неправдивої інформації стосовно власної освітньої (наукової) діяльності чи організації освітнього процесу, у тому числі при заповненні анкети для формування рейтингу науково-педагогічних працівників;
- використання запозичених текстів у письмових роботах без зазначення всіх джерел запозичень;
- використання у власному творі чужих матеріалів, у тому числі з мережі Інтернет, без належних посилань;
- цитування матеріалу, створеного іншою особою, як опублікованого, так і ні, без належного дотримання правил цитування;
- представлення в якості власного твору (есе, курсової роботи, дипломного проекту, тез статті, лабораторної роботи тощо) матеріалу, що був отриманий з Інтернету або від третіх осіб;

- посилання на джерела, які не використовувалися в роботі;
- повторне використання раніше виконаної іншою особою письмової роботи;
- повторна публікація своїх наукових результатів;
- перекладання чужих (або своїх) текстів з однієї мови на іншу.

6. ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

Члени університетської громади зобов'язані знати «Кодекс академічної доброчесності Харківського національного медичного університету».

Факт ознайомлення учасників академічного процесу з текстом Кодексу та їх зобов'язаннями щодо його дотримання реалізується шляхом включення основних положень цього документу до трудових договорів працівників Університету, а також до договорів (контрактів) між Університетом та здобувачами освіти.

Всі зміни та доповнення до даного Кодексу розглядаються та затверджуються на засіданні Вченої ради ХНМУ, після чого наказом ректора університету затверджується нова редакція «Кодексу академічної доброчесності Харківського національного медичного університету».

При затвердженні нової редакції Кодексу попередня втрачає чинність.

7. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова література:

1. Адміністративне право України: навч. посіб. / Н. В. Дараганова ; Вищ. навч. закл. "Нац. акад. упр.". - К. : ВНЗ "Нац. акад. упр.", 2013.
2. Адміністративне право України: навч. посіб. / Н. В. Дараганова ; Вищ. навч. закл. "Нац. акад. упр.". - К. : ВНЗ "Нац. акад. упр.", 2013.
3. Більдінова М. Трудова функція працівника як обов'язкова умова трудового договору на прикладі трудового законодавства Російської Федерації / М. Більдінова // Вісник Львівського університету. - 2013. - Вип. 58.
4. Гладун З. Адміністративно-правове регулювання відносин у сфері охорони здоров'я за законодавством України / З. Гладун // Вісник Національної академії правових наук України. - 2014. - № 1.
5. Дунаєвська Л. Г. Трансплантація органів і тканин людини: правовий та криміналістичний аналіз / Л. Г. Дунаєвська, В. М. Лушпійко // Вісник Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут". - 2012. - № 3.
6. Загальне адміністративне право. Академічний курс / [В. В. Галуцько та ін.]. - 2013.
7. Звягіна І. Н. Кодифікація цивільного законодавства Євросоюзу: порівняльно-правове та історичне дослідження / І. Н. Звягіна // Вісник Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут". - 2012. - № 4.
8. Коломоєць Т.О. Адміністративне право України. Академічний курс: підручник. – К.: Юрінком Інтер, 2011.
9. Конституційне право України : навч. посіб. для студентів ВНЗ / [Р. Ф. Гринюк та ін. ; за заг. ред. д-ра юрид наук, проф. Р. Ф. Гринюка] ; Донец. нац. ун-т, Екон.-правовий ф-т. - Донецьк : ДонНУ, 2014.
10. Конституційне право України : підручник / [Алмаші М. М. та ін. ; під

заг. ред. Ю. М. Бисаги та Д. М. Белова] ; Держ. вищ. навч. закл. "Ужгород. нац. ун-т", Юрид. ф-т, Каф. конституц. права та порівнял. правознавства. - 7-е вид., переробл. та допов. - Ужгород : Гельветика, 2013.

11. Конституційне право України в схемах і таблицях [Текст] : навч. посіб. для студентів юрид. вузів та ф-тів / Ф. В. Веніславський ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. - Харків : Право, 2014.

12. Кравчук О. О. Державна власність як форма власності в Україні (аксіологічний аспект) / О. О. Кравчук // Вісник Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут". — 2012. — № 2.

13. Кримінальне право України (Особлива частина) [Текст] : для студ. вищ. навч. закл. / Андрій Шевчук, Марія Дякур ; Чернів. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича. - Чернівці : Рута, 2013.

14. Кримінальне право України. Загальна частина : навч. посіб. / Вереша Р. В. ; Акад. адвокатури України. - Вид. 3-е, переробл. та допов. - К. : Правова єдність : Алерта, 2014.

15. Кримінальне право України. Загальна частина: навчальний посібник // за заг. ред, професора В. М. Трубникова, Харків – 2015 – 422с.

16. Кримінальне право України. Особлива частина : навч. посіб. / І. І. Сливич, Я. В. Ступник ; Держ. ВНЗ "Ужгород. нац. ун-т". - Ужгород : Гельветика, 2014.

17. Кримінальне процесуальне право України : навч. посіб. / [Беляєва Катерина Володимирівна та ін.] ; за ред. проф. В. Г. Гончаренка та В. А. Колесника ; Акад. адвокатури України. - К. : Юстініан, 2014.

18. Майданник О. О. Конституційне право України : навч. посіб. / О. О. Майданник – К : Алерта, 2011.

19. Мотрен С. М. Демократія: досвід і погляд в майбутнє / С. М. Мотрен // Вісник Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут". - 2012. - № 2.

20. Павленко І. В. Безплідність як наслідок незаконно проведеного аборту: проблемні аспекти / І. В. Павленко // Вісник Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут". - 2012. - № 3.

21. Податкове право : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / М. П. Кучерявенко ; Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого". - Х. : Право, 2013.

22. Податкове право України : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / [О. П. Гетманець та ін.] ; за ред. О. П. Гетманець, О. М. Шуміла ; Харк. нац. ун-т внутр. справ. - К. : Хай-Тек Прес, 2013.

23. Правознавство // за заг. ред. д.ю.н. Крестовської Н. М., к.ю.н. Кулініч О. О., к.ю.н. Романадзе Л. Д., підручник. – Одеса: Атлант, 2015. – 554 с.

24. Правознавство. Професійний курс: [навч. посіб.] / В. В. Галуцько, О. О. Фаст, С. А. Долгий, М. В. Рудич, А. Л. Терещенко, В. П. Сердюк; Відкритий міжнар. ун-т розв. людини "Україна". - К. : Ун-т "Україна", 2013.

25. Правознавство: навч. посіб. / П. С. Корнієнко; ред.: Г. Б. Черушева. - Вид. 2-ге, переробл. та доповн.. - К. : Четверта хвиля, 2012.

26. Правознавство: навч. посіб. для студентів ВНЗ / [Ю. Е. Губені та ін.] ; за ред. Ю. Е. Губені, Р. П. Возняка, В. І. Андріїва. - Львів : Українські технології, 2014.

27. Правознавство: підруч. для студентів ВНЗ / [Богачова Л. Л. та ін.]. - Харків : Фоліо, 2014.
28. Романовська О. В. Пенсійна реформа в Україні: особиста відповідальність за забезпечену старість / О. В. Романовська, К. О. Гордієнко // Вісник Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут". - 2012. - № 3.
29. Сімейне право : підручник / [Л. М. Баранова та ін.] ; за заг. ред. В. І. Борисової, І. В. Жилінкової ; Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого". - 4-те вид., переробл. і допов. - Х. : Право, 2012.
30. Сімейне право України (історія, традиції, сучасність): навч. посіб. / [Андрусишин Б. І. та ін. ; за ред. Б. І. Андрусишина, С. І. Шимон] ; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. - Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2013.
31. Сімейне право: підручник / за заг. ред. В. А. Кройтора та В. Ю. Євко; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків, 2016. – 512 с.
32. Сімейне право: підручник // за загальною редакцією кандидата юридичних наук, професора В. А. Кройтора, - 2015.
33. Стасів О. Основні форми реалізації права на працю за Конституцією України / О. Стасів // Вісник Львівського університету. - 2013. - Вип. 58.
34. Теорія держави і права : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / кер. авт. кол. - канд. юрид. наук, доц. Ю. А. Ведерніков [та ін.]; Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ, Ун-т сучас. знань. - Д. : Ліра, 2013.
35. Теорія держави і права : підручник / [Петришин О. В. та ін.] ; за ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. НАПрН України О. В. Петришина ; Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого". - Х. : Право, 2014.
36. Трудове право України : академ. курс : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / [Пилипенко П. Д. та ін.] ; за ред. д-ра юрид. наук, проф. П. Д. Пилипенка ; Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. - 5-те вид., переробл. та допов. — К. : Ін Юре, 2014.
37. Трудове право України : підручник / М. І. Іншин, В. І. Щербина. - Х. : Діса плюс, 2014.
38. Трудове право України: підручник // за заг. ред. Андріїв В. М., Мацюк А. Р., Ярошенко О. М., - Київ, Юрінком Інтер,- 2016.
39. Українське кримінальне право. Загальна частина [Текст] : підручник / [Берзін Павло Сергійович та ін.] ; за заг. ред. В. Навроцького. - К. : Юрінком Інтер, 2013.
40. Унікальний посібник з кримінального права України: науково-практичне видання // за заг. ред В. М. Киричко, - Право, 2015. – 1080 с.
41. Фінансове право : навч. посіб. / М. Г. Волощук, М. В. Менджул ; Ужгород. нац. ун-т, Територ. від-ня Асоц. платників податків у Закарпат. обл., Громад. рада при Закарпат. обл. держ. адмін. . - Ужгород : Вид-во Олесандри Гаркуші, 2013.
42. Фінансове право : підручник / [Алісов Є. О. та ін.] ; за ред. д-ра екон. наук, проф. М. П. Кучерявенка ; Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого". - Х. : Право, 2013.
43. Цивільне право : підручник : у 2 т. / за ред. проф. В. І. Борисової, І. В. СпасибоФатєєвої, В. Л. Яроцького ; Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого". - 2-ге вид., переробл. та допов. - Х. :Право, 2014.
44. Цивільне право України : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Ю.

М. Фролов, В. К. Антошкіна, В. С. Турскова. - Донецьк : Юго-Восток, 2012 . - ISBN 978-966-374-735-4. Т. 2. – 2013.

45. Цивільне право України у поняттях і термінах [Текст] : слов.-довід. для ВНЗ / В. І. Плахтєєва. - Х. : Форт, 2013.

46. Чепульченко Т. О. Верховенство права як основоположний принцип сучасного право творення / Т. О. Чепульченко // Вісник Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут". — 2012. - № 3.

47. Стеценко С.Г., Стеценко В.Ю., Сенюта І.Я. Медичне право України: Підручник / За заг. ред. д.ю.н., проф.. С.Г. Стеценка. – К.: Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2008. - 507 с.

48. Медико-правовий тлумачний словник Упорядники: Сенюта І.Я., Терешко Х.Я., Хлібороб Н.Є., Цибак О.В. -К.: Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2010.-408 с.

Допоміжна література:

1. Адміністративне право України (загальна частина) [Текст] : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Наталія Федорук ; Чернів. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича. - Чернівці : Рута, 2013.

2. Адміністративне право України : слов. термінів : навч. посіб. для студентів ВНЗ / [Андрєєва Д. Є. та ін.] ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. Т. О. Коломєєць, д-ра юрид. наук, проф. В. К. Колпакова ; Держ. вищ. навч. закл. "Запоріж. нац. ун-т". - Київ : ІнЮре, 2014.

3. Вегера В. До питання виплати заробітної плати в розмірі, нижчому від установленого законом мінімального розміру / В. Вегера // Вісник Національної академії правових наук України. - 2014. - № 2.

4. Гнатенко Є. С. Підстави кримінальної відповідальності за законодавством України / Є. С. Гнатенко // Вісник Академії митної служби України. - 2013. - № 2.

5. Давлатов Ш. Б. Поняття та система додаткових покарань / Ш. Б. Давлатов // Вісник Академії митної служби України. - 2013. - № 1.

6. Іншин М. Значення захисту трудових прав працівників у становленні правової держави / М. Іншин // Вісник Національної академії правових наук України. - 2014. - № 2.

7. Конституційне право громадян на мирні зібрання та його забезпечення в Україні [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02 / Клименко Олександр Ігорович ; Ін-т законодавства Верховної Ради України. - Київ, 2014.

8. Конституційне право людини на повагу до її гідності та його правове забезпечення [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02 / Недибалюк Вікторія Дмитрівна ; Нац. акад. наук України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. - К., 2014.

9. Кримінальне право України (Загальна частина) [Текст] : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Галина Жаровська, Олена Ющик ; Чернів. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича. - Чернівці : Рута, 2013.

10. Кримінальне право України : предмет, завдання, система, методологія, принципи, джерела. Кримінально-правова політика [Текст] : навч. посіб. / [Назимко Є. С.] ; Донец. юрид. ін-т. - Донецьк : Цифрова типографія, 2013.

11. Кримінальне право України в поняттях і термінах [Текст] : слов.-

довід. для ВНЗ / Литвиненко Т. А. - Х. : Форт, 2013.

12. Лобойко Л. М. Набуття особою статусу потерпілого у кримінальному провадженні / Л. М. Лобойко // Вісник Академії митної служби України. - 2013. - № 2.

13. Лученко Д. В. Про оскарження рішень, дій або бездіяльності суб'єктів владних повноважень як інститут демократичної держави / Д. В. Лученко // Вісник Академії митної служби України. - 2013. - № 1.

14. Неверова А. Поняття і структура інституту охорони праці / А. Неверова // Вісник Львівського університету. - 2013. - Вип. 58.

15. Пилипенко А. А. Діти-зірки як суб'єкт трудового права / А. А. Пилипенко, О. Я. Дон // Вісник Академії митної служби України. - 2013. - № 1.

16. Податкове право : навч. посіб. / М. Г. Волощук, М. В. Менджул ; Ужгород. нац. ун-т, Територ. від-ня Асоц. платників податків у Закарпат. обл., Громад. рада при закарпат. обл. держ. адмін. . - Ужгород : Вид-тво Олександри Гаркуші, 2013.

17. Податкове право. Альбом схем : навч. посіб. / [Л. М. Касьяненко та ін.] ; за заг. ред. дра юрид. наук, проф., зав. каф. фінанс. права Л. М. Касьяненко; Нац. ун-т держ. податк. служби України. - Київ : Правова єдність : Алерта, 2013.

18. Скрипнюк О. Проблеми забезпечення державного суверенітету України на сучасному етапі (конституційно-правовий аспект) / О. Скрипнюк // Вісник Національної академії правових наук України. - 2014. - № 2.

19. Солодков А. А. Правовий статус присяжних за законодавством України/ А. А. Солодков // Вісник Академії митної служби України. - 2013. - № 2.

20. Стасів О. Сучасне розуміння конституційного права на оплату праці/ О. Стасів // Вісник Львівського університету. - 2014. - Вип. 59.

21. Тертишник В. М. Концептуальні проблеми кримінального процесу сьогодення / В. М. Тертишник // Вісник Академії митної служби України. - 2013. - № 2.

22. Трудове право України : підруч. для студентів юрид. спец. вищ. навч. закл. / С. М. Прилипко [та ін.]. - 5-те вид., допов. - Харків : Право, 2014.

23. Фармацевтичне право : навч. посіб. / В.О. Шаповалова, В.В. Шаповалов, В.В. Шаповалов (мол.), О.С. Абросимов, Ю.В. Васіна, В.О. Радіонова, Н.Г. Малініна, О.О. Курижева; за заг. ред. В.О. Шаповалової [ЕЛЕКТРОННИЙ РЕСУРС] : інтеракт. підруч. – [3-є вид.]. – Х., 2011. – 1 електрон. оптик. диск (CD-ROM). – Систем. вимоги: Windows XP, Vista, 7, Mac OS X, Ubuntu, 512 Mb RAM, CD-ROM. – Назва з титул. екрану.

24. Фінансове право України : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / [Боднарук Ю. В. та ін. ; за заг. ред. Т. А. Латковської, С. В. Пархоменко-Цироцянянц] ; Нац. ун-т "Одес. юрид. акад.". - О. : Фенікс, 2012.

25. Фінансове право: навч. посіб. / Ю. С. Назар, Н. І. Романів ; Львів. держ. ун-т внутр. справ. - Л. : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2012.

26. Хаустова М. Проблеми класифікації правових систем / М. Хаустова // Вісник Національної академії правових наук України. - 2014. - № 2.

27. Цивільне право України (у запитаннях та відповідях) [Текст] : навч. посіб. : практикум : для студ. вищ. навч. закл. / [Матвійчук В. К. та ін. ; за ред.

- В. К. Матвійчука, І. С. Тімуша] ; Нац. акад. упр. - К. : ВНЗ "Нац. акад. упр.", 2013.
28. Цивільне право України : навч. посіб. для студ. ВНЗ. Напр. підг-ки 030401-право. Спец-ть 6.030401-правозн-во. Ф-ма навч-ня ден., заоч. - Харків : Друкарня Мадрид, 2014.
29. Циганов О. Г. Питання категоріально-понятійного апарату правового інституту "адміністративна послуга" / О. Г. Циганов // Вісник Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут". - 2012. - № 2.
30. Чепульченко Т. О. Правова держава як гарант дотримання основних демократичних принципів та прав людини у суспільстві / Т. О. Чепульченко // Вісник Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут". - 2012. - № 2.
31. Шевчук М. Функції суду в сучасному кримінальному провадженні України / М. Шевчук // Вісник Львівського університету. - 2014. - Вип. 59.
32. Акопов В.И. Медицинское право в вопросах и ответах. - М.: ПРИОР, 2001. – 208 с.
33. Акопов В.И., Маслов Е.Н. Право в медицине. – М.: Книга-сервис, 2002. – 352 с.
34. Ахметшин Р.Л. Уголовный кодекс врача,- Донецк: Издатель Заславский А.Ю., 2010. – 128 с.
35. Бабанін А.А., Нікітіна К.Г., Ясинський В.І. Правознавство: Підручник // Сімферополь, 2005, – 704 с.
36. Акопов В.И. Медицинское право в вопросах и ответах. - М.: ПРИОР, 2001. – 208 с.
37. Акопов В.И., Маслов Е.Н. Право в медицине. – М.: Книга-сервис, 2002. – 352 с.
38. Бабанін А.А., Нікітіна К.Г., Ясинський В.І. Правознавство: Підручник // Сімферополь, 2005, – 704 с.
39. Банчук М.В., Москаленко В.Ф., Михайличенко Б.В., Грузева Т.С., Хміль І.Ю., Артеменко О.І. Медичне законодавство: Правова регламентація лікарської діяльності.- К.: ВСВ «Медицина», 2011, – 496 с.
40. Волков В'ячеслав Дмитрович, Дешко Л. М., Мазур Ю. В.. Медичне право України: практикум / В. Д. Волков, Л. М. Дешко, Ю. В. Мазур; Донец. нац. ун-т, Донец. нац. мед. ун-т ім. М. Горького. – Донецьк : Сучасний друк, 2010. – 249 с.
41. Дикий Б.М., Грижак І.Г., Щербинська А.М., Воляк М.Н., Нейко Н.В. Медико профілактичні аспекти ВІЛ-інфекції та СНІДу в лікарській практиці: навчальний посібник,- Івано-Франківськ: видавництво ІФДМУ, 2007. – 236 с.
42. Журавель В.И., Козулина С.А., Домусчи С.Д. Медицинское право как самостоятельная отрасль права // Сучасний стан та перспективи розвитку соціальної медицини та організації охорони здоров'я: напрямки та шляхи реформування системи охорони здоров'я. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (18-19 вересня 2003 р.). Одеса, 2003. – С.183-187.
43. Законодавче забезпечення лікарської діяльності: навчальний посібник / Хміль І.Ю., Михайличенко Б.В., Артеменко О.І. – К.: ВСВ «Медицина», 2011. – 208 с.

44. Лавриненко О.О., Рогова О.Г., Панасюк С.А., та ін.. Коментар медичного законодавства України. Станом на 01.03.2011 р. – К.: «Видавничий дім «Професіонал», 2011. – 360 с.

45. Медичне право України: правовий статус пацієнтів в Україні та його законодавче забезпечення (генезис, розвиток, проблеми і перспективи вдосконалення): матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф., 17-18 квіт. 2008 р., м. Львів / Благодійний фонд "Медицина і право"; Львівський національний ун-т ім. Івана Франка ; Львівський національний медичний ун-т ім. Данила Галицького / І.Я. Сенюта (упоряд.), Х.Я. Терешко (упоряд.) – Л. : Медицина і право, 2008. – 355 с.

46. Медичне право України: проблеми паліативної допомоги та медико-соціального обслуговування населення: матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф. з мед. права (III Міжнар. наук.-практ. конф. з мед. права), 22-24 квіт. 2010 р., м. Львів / Всеукр. громад. орг. "Фундація мед. права та біоетики України" [та ін.]; упоряд.: І. Я. Сенюта, Х. Я. Терешко / І.Я. Сенюта (Упоряд.), Х.Я. Терешко (Упоряд.) – Л. : Медицина і право, 2010. – 315 с.

47. Медичне право України: проблеми управління та фінансування охорони здоров'я: матеріали III Всеукр. науково-практ. конф. з мед. права (II Міжнар. науково-практ. конф. з мед. права), 23-24 квітня 2009 р., м. Львів / Всеукраїнська громадська організація "Фундація медичного права та біоетики України" ; Львівський обласний благодійний фонд "Медицина і право" ; Львівський національний ун-т ім. Івана Франка ; Львівський національний медичний ун-т ім. Данила Галицького / І.Я. Сенюта (упоряд.), Х.Я. Терешко (упоряд.) – Л. Медицина і право, 2009. – 331 с.

48. Медичне право: нормативно-правові акти: зб. – Л.: Медицина і право, 2008.

49. Москаленко В.Ф., Грузєва Т.С., Іншакова Г.В. Право на охорону здоров'я у нормативно-правових актах міжнародного та європейського рівня, – Х.: ВПП «Контраст», 2006. – 296 с.

50. Ольховський В.О. Медичне правознавство: навчально-методичні рекомендації/ В.О.Ольховський, В.В.Хижняк, – Харків: СПД ОФ Бровін О.В., 2011,- 44 с.

51. Організація охорони здоров'я і медичне право України: каталог виставки / Харківська держ. наукова бібліотека ім. В.Г.Короленка / О.М. Христіян (уклад.). – Х.: ХДНБ, 2007. – 45 с.

52. Банчук М.В., Москаленко В.Ф., Михайличенко Б.В., Грузєва Т.С., Хміль І.Ю., Артеменко О.І. Медичне законодавство: Правова регламентація лікарської діяльності.- К.: ВСВ «Медицина», 2011, – 496 с.

Основні нормативно-правові акти:

1. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws> (офіційний веб-портал Верховної Ради України, «Законодавство України»):

- Конституція України
- Декларація про державний суверенітет України
- Акт проголошення незалежності України
- Кримінальний кодекс України
- Кримінально-виконавчий кодекс України
- Цивільний кодекс України

- Цивільний процесуальний кодекс України
- Кодекс України про адміністративні правопорушення
- Кодекс адміністративного судочинства України
- Сімейний кодекс України
- Кодекс цивільного захисту
- Про вищу освіту
- Про судоустрій і статус суддів
- Про Вищу раду юстиції
- Про прокуратуру
- Про Національну поліцію
- Про нотаріат
- Про оперативно-розшукову діяльність
- Про адвокатуру та адвокатську діяльність
- Про Раду національної безпеки і оборони України
- Про Кабінет міністрів України
- Про правовий режим надзвичайного стану
- Про правовий режим воєнного стану
- Про правонаступництво України
- Про громадянство України
- Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків
- Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України
- Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства
- Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту
- Про імміграцію
- Про закордонних українців
- Про свободу совісті та релігійні організації
- Про військовий обов'язок та військову службу
- Про громадські об'єднання
- Про звернення громадян
- Про політичні партії в Україні
- Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні
- Про національні меншини
- Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав дитини

2. Режим доступу: <https://www.pravoua.com.ua/ua/> – журнал «Право України».

3. Режим доступу: <https://healthrights.org.ua/> – інтернет-платформа для адвокатів, юристів, викладачів права, викладачів у галузі медицини, що була утворена з метою обміну матеріалами, досвідом та ресурсами у сфері «Медичного Права».